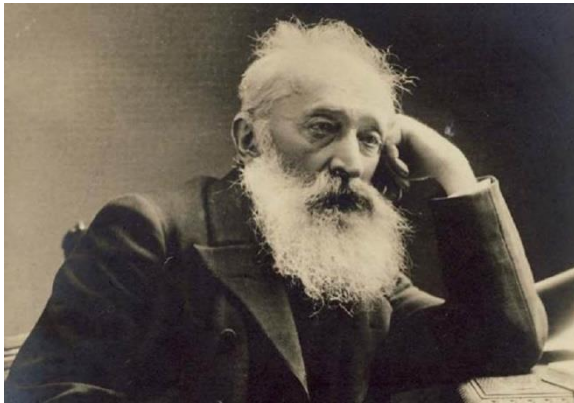


Biblioteca Județeană: Personalitatea săptămânii – Bogdan Petriceicu Hașdeu, o viață în slujba culturii și a spiritului românesc

De către

Monitorul de Vaslui

1 martie 2025



De-a lungul istoriei, neamul românesc a fost binecuvântat cu câteva genii care și-au lăsat amprenta asupra epocii lor. Printre acestea, un loc de cinste îi revine lui Bogdan Petriceicu Hașdeu – savant, cărturar și patriot desăvârșit, care a pus țara, onoarea și știința mai presus de propria existență. Considerat una dintre cele mai luminate minți ale românilor, Hașdeu rămâne o figură emblematică, a cărei moștenire intelectuală dăinuie peste timp.

Personalitate excepțională, modelată de spiritul și tradițiile poporului român, Bogdan Petriceicu Hașdeu reprezintă un exemplu unic în literatura română prin îmbinarea armonioasă a talentului artistic cu rigoarea științifică. Opera sa impresionează nu doar prin profunzimea cercetării, ci și prin stilul său inconfundabil, care estompează granițele dintre beletristică și știință.

De-a lungul unei cariere remarcabile, marcată de o vastă deschidere enciclopedică, Hașdeu a lăsat posterității o moștenire monumentală, rod al unui efort neobosit. În ciuda vicisitudinilor care i-au marcat existența, preocupările sale au evoluat pe o traiectorie ascendentă și cuprinzătoare.

A avut cunoștințe vaste într-o multitudine de domenii, de la istorie – prima sa mare pasiune – la filologie, lingvistică, etnopsihologie, folclor, etnografie și multe altele, fiecare oferindu-i perspective și direcții noi de explorare. Totodată, a fost dramaturg, romancier, poet, filozof, ziarist, arhivar și arheolog, iar activitatea sa academică l-a consacrat drept profesor, savant și membru al Academiei Române.

Spirit polivalent, Hașdeu a reușit să îmbine în mod natural cercetarea științifică cu expresia literară. Poetul fascinat de miracolele lumii, prozatorul iscusit în metaforă, dramaturgul atent la tensiuni și conflicte sau umoristul cu un simț ascuțit al ironiei se regăsesc în întreaga sa operă, inclusiv în studiile istorice, filologice și folcloristice. În egală măsură, rigoarea științifică se reflectă în scrierile sale literare, conturând un stil inconfundabil, marcat de profunzime și erudiție.

Cel care a devenit cunoscut sub numele de Bogdan Petriceicu Hașdeu s-a născut pe 26 februarie 1838, în localitatea Cristinești, județul Hotin (Basarabia), sub numele Tadeu Hașdeu. Ulterior, își va schimba prenumele în Bogdan, echivalentul românesc al numelui polonez Tadeu, adăugându-i și Petriceicu, pentru a sublinia legătura cu Ștefan Petriceicu, domnitor al Moldovei în secolul al XVII-lea (1672-1674).

Hașdeu provenea dintr-o familie de nobili moldoveni, în care atât tatăl, cât și bunicul său erau cărturari poligloți, autori ai unor lucrări despre folclorul și istoria românilor, care l-au influențat semnificativ pe viitorul savant. Și-a petrecut copilăria pe moșia părintească, fiind crescut de mama vitregă după ce și-a pierdut mama biologică la vârsta de zece ani.

Copilăria sa a fost marcată de influențele culturale ale familiei, având acces de timpuriu la literatura și istoria română. Tatăl său a avut o grijă deosebită

ca Tadeu să cunoască perfect limba română, iar studiile de limbi străine și istorie națională au avut o importanță similară. Științele matematice, astronomia, literatura, filosofia, botanica și zoologia erau predate de dascăli specializați, care îi îmbogățeau cunoștințele într-o diversitate de domenii.

Până la vârsta de 12 ani, Hașdeu a studiat la diferite școli din Podolia și Volânia, iar studiile gimnaziale le-a început la Rovno, continuându-le la Chișinău. Sub îndrumarea tatălui, a fost introdus în studiul istoriei și al folclorului, perioadă în care a început să culeagă primele texte populare și să redacteze lucrări dedicate tradițiilor românești. De atunci, a manifestat o fascinație deosebită pentru preistorie și enciclopedism, două dintre pasiunile caracteristice curentului romantic aflat în plină ascensiune în acea perioadă.

După absolvirea liceului la Chișinău, cu intenția de a urma o carieră militară, s-a înrolat în armata țaristă. În 1855, s-a înscris la Universitatea din Harkov, unde a studiat dreptul și filologia slavă. A învățat mai multe limbi străine și s-a dedicat cercetărilor istorice, filologice și literare. Pe parcursul studiilor, a avut o activitate remarcabilă, înființând o mică „societate literară” și redactând o lucrare despre mitologia dacilor.

În 1856, după retrocedarea sudului Basarabiei către Moldova, Hașdeu a trecut în teritoriul românesc liber, la Iași, pentru a scăpa de deznaționalizarea impusă de administrația rusă, deși nu își încheiase studiile. Această mutare i-a adus însă pierderea dreptului de moștenire asupra moșiilor familiei aflate în partea rusă a Basarabiei. În 1857, a fost numit membru al tribunalului din Cahul, dar a demisionat după doar șapte luni.

În capitala Moldovei, în paralel cu activitatea publicistică, Hașdeu a fondat mai multe publicații, dintre care cele mai importante au fost „Din Moldova”, „Columna lui Traian” și „Revista Nouă”. Fiecare număr al acestora reflectă interesul său profund pentru istorie, intervenind constant pentru a aduce la lumină documente necunoscute sau pentru a corecta date din trecutul istoric al României. De asemenea, s-a distins prin contribuțiile sale semnificative în domeniul limbii române, fiind recunoscut atât ca istoric, cât și ca filolog și gazetar.

Concomitent cu activitatea publicistică dedicată istoriei, Hașdeu a funcționat ca profesor de istorie, geografie și statistică la Școala Reală Centrală, iar ulterior, prin ordonanță domnească, a fost încadrat la Colegiul Național din Iași și numit bibliotecar la Biblioteca Centrală Universitară, contribuind semnificativ la dezvoltarea acestei instituții culturale.

Cea mai tristă experiență din cariera sa de scriitor a avut-o Hașdeu la Iași, în 1863, când i s-a intentat un proces de presă și a fost destituit din învățământ, fiind acuzat de imoralitate pentru unele pasaje din nuvela „Duduca Mamuca”. Atunci, autorul s-a confruntat cu o problemă estetică majoră, iar achitarea sa, obținută printr-o autoapărare remarcabilă, a descurajat mult timp amestecul politic în artă și încercările de falsificare a unor adevăruri considerate incontestabile.

În vara anului 1863, s-a mutat la București, unde, cu sprijinul lui Vasile Alecsandri, a fost numit membru al Comisiei moșiilor mănăstirești. În această perioadă, Hașdeu întreprinde mai multe călătorii de documentare în străinătate – în Serbia, Ungaria, Austria, Basarabia, Boemia, Bavaria și Franța – unde va face descoperiri senzaționale, adunând un vast material documentar, precum și cărți și manuscrise prețioase, ce vor constitui baza viitoarelor sale studii științifice.

A devenit apoi director al Arhivelor Statului (1876-1899), contribuind semnificativ la publicarea unor documente istorice esențiale în „Arhiva istorică” și „Cuvente din bătrâni”. A fost primul conducător al acestei instituții care a editat copii ale actelor din arhivele străine referitoare la români.

În 1877, a fost ales membru al Academiei Române, ca recunoaștere a operei sale impresionante și a erudiției sale enciclopedice. B. P. Hașdeu a visat să își aducă aportul la propășirea întregului neam românesc. Personalitate multilaterală, a desfășurat o activitate remarcabilă și în domeniul politic. Promotor al pașoptismului și militant unionist, a fost un fervent susținător al Unirii din 1859.

Din 1878, a predat filologie comparată la Universitatea din București, publicând o parte din cursurile sale, remarcabile prin originalitatea lor și vasta cunoaștere a literaturilor străine și a limbii române. De asemenea, și-a continuat activitatea editorială începută la Iași, fiind, de-a lungul timpului, director și/sau fondator al mai multor publicații periodice. A scris numeroase lucrări de istorie, literatură (proză, dramaturgie) și filologie.

Figura lui rămâne una impunătoare în cultura noastră. Superioritatea realizărilor sale literare este evidentă în scrierile sale în proză, lucrări cu un puternic caracter istoric, precum „Răzvan și Vidra” și „Ioan Vodă cel Cumplit”. Aceste lucrări sunt clădite pe situații memorabile, ce denotă o construcție solidă, cu acțiuni strânse, generate de un conflict major și întreținute de o intensă tensiune dramatică.

Bogdan Petriceicu Hașdeu a fost cel care a așezat filologia românească pe baze științifice și a pus temelii folcloristicii. El a realizat primele cercetări de folclor comparat, valorificându-și vasta erudiție și cunoașterea profundă a multor limbi. În lingvistică, nu a fost doar un îndrumător pentru specialiști, ci și pentru marele public. Un mare merit al său a fost trezirea interesului specialiștilor străini pentru problemele limbii române, care erau, la acea vreme, puțin cunoscute și adesea tendențios interpretate. Prin studiile sale critice, problemele limbii române au început să capete un loc important în publicațiile europene ale vremii, ceea ce a fost benefic și pentru cunoașterea științifică a istoriei și culturii noastre.

Fiind un întemeietor al lingvisticii, filologiei și lexicologiei românești, studiile sale în aceste domenii reprezintă o adevărată bogăție de idei și opinii, care, deși exprimate în secolul al XIX-lea, au rămas actuale, deschizând noi perspective de cercetare și anticipând momente cheie ale lingvisticii teoretice actuale și ale istoriei limbii. Astfel, prin lucrările sale „Cuvente din bătrâni”, „Dicționarul Etimologic al Limbii Române” și prin teoria circulației cuvintelor, Hașdeu a fundamentat lingvistica modernă. Chiar dacă nu ar fi publicat nimic în afară de „Cuvente”, el ar fi rămas în istoria filologiei române cu un nume nemuritor, câștigându-și pe drept recunoașterea.

Prin lucrările sale științifice, a creat un stil erudit și enciclopedist, deschizând, în același timp, gustul pentru sinteze culturale și generând o tradiție în cultura românească, continuată de mari personalități precum Nicolae Iorga, George Călinescu și Mircea Eliade. Hașdeu rămâne un deschizător de drumuri în filologie, folcloristică și istorie, stabilind un cadru de cercetare ce a rămas neschimbat pentru o lungă perioadă de timp.

Tragedia majoră a vieții sale a fost moartea singurei sale fiice, Iulia, un copil genial, prima româncă studentă la Sorbona, scriitoare precoce și extrem de talentată, care s-a stins din viață la doar 18 ani. Ca urmare a acestei pierderi, Hașdeu a intrat într-o fază de declin a vieții sale, a devenit mistic și un înfocat practicant al spiritismului, în speranța de a primi un semn de la fiica sa adorată. Pentru a-i onora memoria, a construit Castelul Iulia Hașdeu la Câmpina.

Ultimele sale opere sunt înclinate spre misticism și spre o viziune despre viața după moarte, percepută ca imaterializarea formei materiale într-un cadru restrâns. În aprilie 1900, Hașdeu decide să abandoneze cursul de filologie comparată de la facultate și se retrage din activitatea sa universitară. În ultimii ani ai vieții, a fost înconjurat de câțiva prieteni. Se stinge din viață pe 25 august 1907, la Câmpina, singur și anonim, semi-paralizat pe partea stângă și suferind de mai multe boli.

Bogdan Petriceicu Hașdeu a lăsat în conștiința contemporanilor și a posterității o operă impresionantă prin dimensiuni, prin îndrăzneala ideilor și spiritul său critic, ce rămâne un simbol al erudiției și al devotamentului față de cultura română. Contribuțiile sale culturale continuă să inspire generațiile viitoare, demonstrând că adevărata valoare depășește timpul și granițele.

Bibliotecar, Luciana Macovei

Biblioteca Județeană „Nicolae Milescu Spătarul” Vaslui

Bibliografie:
Bogdan Petriceicu Hașdeu. Comentat de Marcel Crihană. București: Recif, 1996. Opera literară a lui Bogdan Petriceicu Hașdeu. I. Opișan. București: Vestala, 2007. Ideile și faptele lui Bogdan Petriceicu Hașdeu. Iuliu Dragomirescu. București: Saeculum Vizual, 2007.